

Biologische varkenshouders geven visie op gezondheid en welzijn

In 2007 is onderzoek gedaan naar de visie van de biologische sector op diergezondheid en dierenwelzijn. Veehouders uit vier sectoren (geiten, melkvee, varkens en pluimvee) zijn geïnterviewd over hun ideeën rond welzijn en gezondheid. De aanpassingen in de EU-regels en de discussie rond zoönosen waren goede aanleidingen om over een visie te praten. Voor de biologische varkenshouderij bleken de ontwikkelingen in markt en maatschappij belangrijke uitgangspunten voor de discussies.

Volgens de varkenshouders vragen markt en maatschappij om een biologisch product dat niet alleen optimale zorg voor het dier garandeert, maar tevens lekker en gezond is. Biologisch varkensvlees moet een gunstige prijs/kwaliteit verhouding hebben en gemakkelijk verkrijgbaar zijn.

Diergezondheid in de biologische veehouderij draait om de balans tussen een optimale weerstand, goed management en preventieve gezondheidszorg. Met behulp van monitoring en planmatige gezondheids- en welzijnsbewaking wordt de biologische varkenshouderij volwassener en professioneler.

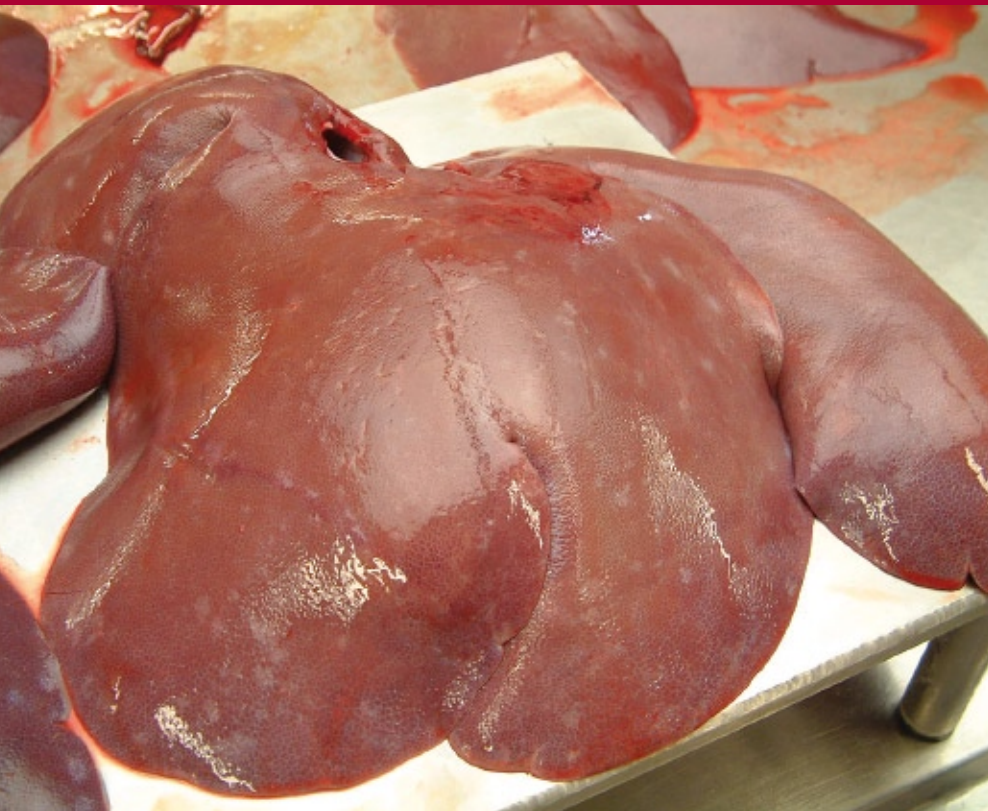
Wanneer is een varken gezond?

Gezondheid is meer dan alleen de afwezigheid van ziektes, een gezond dier is een dier in balans. Alleen wanneer een varken in balans is, voelt het zich lekker. Ook het bedrijf moet in balans zijn om alle dieren gezond te houden. Er is namelijk ook sprake van ziekte bij fysieke gebreken en subklinische (niet zichtbare) ziekten. Ook bij verstoring van het mentale evenwicht spreekt men van ziekte: dit leidt namelijk tot afwijkend en ongewenst gedrag. De belangrijkste knelpunten van diergezondheid in de biologische varkenshouderij zijn het antibioticagebruik, de hoge uitval onder biggen en het tekort aan essentiële aminozuren in de voeding.

Preventie: hygiëne blijft noodzaak

Voorkomen is natuurlijk beter dan genezen. Desinfectie is volgens de varkenshouders nog steeds een noodzakelijke preventieve maatregel. Ook wanneer het accent verschuift van het behandelen van aandoeningen naar preventie, blijft desinfectie belangrijk. De infectiedruk zou zonder desinfectie namelijk veel te hoog oplopen. Vaak wordt beweerd dat veel hygiëne leidt tot een grotere gevoeligheid voor ziektes.

Spoelworminfectie in varkenslever

Omdat het maar de vraag is of vleesvarkens in hun korte leven hun immuunsysteem voldoende kunnen trainen tegen allerlei ziektekiemen, zou deze 'hygiënehypothese' voor biologische varkenshouderij verder onderzocht moeten worden. Te weinig hygiëne heeft momenteel vooral meer spoelworminfecties met longproblemen en afgekeurde levers tot gevolg.

Zelfgenezend vermogen beperkt

Voor het ontwikkelen van het zelfgenezende vermogen leven vleesvarkens te kort. Biologische varkenshouders hebben daar dan ook maar beperkt vertrouwen in. Een griepje kun je laten uitzieken, een longontsteking moet meteen behandeld worden. Wanneer je een duidelijk behandelplan hebt en een dierenarts goed toezicht houdt, kan meer aan het zelfgenezende vermogen overgelaten worden. Dit mag echter nooit leiden tot ernstig en/of uitzichtloos lijden.

Antibiotica weren

In de biologische dierhouderij mogen productiedieren maar twee keer in hun leven behandeld worden met antibiotica. Antibiotica moeten zoveel mogelijk geweerd worden. Dit kan door te streven naar een verhoogde weerstand van de dieren. Fokkerij, preventieve vaccinaties, een uitgekiend managementsysteem en een actief euthanasiebeleid helpen daarbij. De grootste behoefte aan antibiotica bestaat in de eerste tien levensweken van het varken. Veel varkenshouders zijn van mening dat varkens die in de eerste fase veel antibiotica nodig hebben om te overleven, later ook niet zonder kunnen. Een actief euthanasiebeleid past uit dat oogpunt goed in een biologische bedrijfsvoering.

Kraamzeugen die naar buiten gaan nemen meer voer op. De zogvoorziening wordt daardoor beter, waardoor er minder problemen ontstaan bij de biggen en het antibioticagebruik omlaag gaat. Ook het

monitoren van antibioticagebruik en deelname aan gezondheidsprogramma's kunnen het gebruik van antibiotica verminderen. Denk hierbij aan monitoren in verband met het risico van uitlopen. Natuurlijke middelen, mits effectief, hebben de voorkeur boven chemische middelen bij het behandelen van de varkens. Er is echter behoefte aan een groter aanbod aan bewezen effectieve middelen. Ook hebben varkenshouders behoefte aan praktijkervaring met alternatieve voedermiddelen (bijvoorbeeld gedroogde kruiden) en voederadditieven (bijvoorbeeld plantenextracten).

Zoönosen monitoren

Alle bedrijven moeten bedacht zijn op zoönosen. De biologische varkenshouderij moet goed monitoren omdat de uitlopen extra risico's met zich meebrengen. De consument moet er in ieder geval van uit kunnen gaan dat het product veilig is. Het is daarom noodzakelijk om mee te doen aan alle bestaande gezondheidsprogramma's: Salmonella-, Campylobacter- en Toxoplasma-monitoring en eventueel in de toekomst ook MRSA-monitoring. Deze programma's zijn overigens dezelfde als voor de gangbare varkenshouderij.

Gezondheid gaat voor zelfvoorziening

Volledige zelfvoorziening bij het samenstellen van het voerrantsoen wordt niet nagestreefd in de biologische varkenshouderij. Voor de veehouders ligt de nadruk op gezondheid: bij zelfvoorziening is het aanbod van essentiële voedingsstoffen onvoldoende. In de varkenshouderij, en speciaal bij biggen, kunnen dan tekorten aan vitaminen, mineralen en eiwit ontstaan. In geen geval mogen benodigde voedingsstoffen onthouden worden omwille van zelfvoorziening. Er is behoefte aan meer

ruimte binnen de regelgeving, om de kwaliteit van zelfverbouwde voedermiddelen te bevorderen.

Probleemloos produceren mag iets kosten

Een duurzame rendabele productie moet mogelijk zijn. Zowel het welzijn van het dier als het welzijn van de veehouder mag volgens de varkenshouders wel wat kosten, arbeidsvreugde is ook belangrijk. Mogelijk is die iets lagere productie zelfs goed voor de portemonnee: probleemloos produceren levert namelijk tijd (=geld) op.

Kennisontwikkeling

Kennisontwikkeling is belangrijk voor de biologische varkenshouderij. Men heeft behoefte aan een bedrijfsgezondheidsplan specifiek voor de biologische veehouderij. Dit zou met behulp van één of twee dierenartspraktijken opgezet kunnen worden voor heel Nederland. Het plan moet dan op bedrijfsniveau afgestemd kunnen worden en vereist jaarlijks bijstelling. Hiervoor is inbreng van andere adviseurs ook van belang. De dierenartsen die meedoen zouden moeten redeneren vanuit de biologische varkenshouderij en zullen wellicht 'biologisch' geschoold moeten worden. Dat geldt trouwens ook voor de andere adviseurs van de varkenshouder. Een aandachtspunt blijft dat zowel varkenshouders als adviseurs 'bedrijfsblind' worden: om als varkenshouder scherp te blijven zou het goed zijn om regelmatig van adviseur te wisselen.

Tegenstellingen

De biologische varkenssector heeft te maken met een grote diversiteit aan klanten met zeer verschillende wensen. De prioriteiten van de consument lopen erg uiteen. Er is soms zelfs sprake van tegenstelde belangen! Denk hierbij bijvoor-

Biologische zeugen buiten wroetend in het zand

beeld aan het toepassen van preventieve gezondheidszorg tegenover de aanname van consumenten dat biologische varkens niet behandeld of gevaccineerd worden. Om de prioriteiten van de verschillende spelers te benoemen: Beleidsmakers kiezen voor regelgeving, de dierenbescherming kiest voor het dier, de consument voor veilig en gezond vlees, de dierenarts voert een discussie over alternatieve medicatie en de winkelketen vraagt zich af wie de biologische consument is. De marketing van biologisch varkensvlees benadrukt het onderscheid tussen biologisch en gangbaar niet zozeer via gezondheidsaspecten, maar vooral met dierwelzijn en aangepaste fokkerij. Dit terwijl het accent van de consument steeds meer lijkt te liggen bij 'lekker en gezond' dan bij ideale aangaande milieu en dierwelzijn. De vraag is hoe het product onder die omstandigheden een duidelijke meerwaarde houdt waar de consument extra voor wil betalen.

Welzijn objectief vaststellen

Veehouders en consumenten zijn het vaak niet eens over wat dierwelzijn nu precies inhoudt. Een objectieve methode om dierwelzijn te onderzoeken kan dat verschil in interpretatie verkleinen. Welzijn is onder praktijkomstandigheden te meten met bijvoorbeeld de welzijnsmeetlat. In het Europese onderzoeksprogramma 'Welfare Quality' wordt geprobeerd om per diersoort welzijnsmonitoren te ontwikkelen, die ook op bedrijfsniveau gebruikt kunnen worden. Belangrijke factoren die dierwelzijn kunnen karakteriseren zijn darm- en long-aandoeningen, pootgebreken en afwijkend gedrag. Omgevingsfactoren die een rol spelen zijn: hok- en vloeruitvoering, ruimte, sociaal contact en afleiding. De biologische varkenshouderij is niet vanzelfsprekend goed voor het varken: buitenverblijven (Piglo's) kennen bijvoorbeeld een hoger ziekte- en sterftecijfer en buitenbiggen hebben meer last van weersomstandigheden en predatie door vossen.

Ideale toekomst

Tijdens het onderzoek kwam ook de gedroomde toekomst van de biologische varkenshouders boven drijven. In een ideale toekomst is de varkenssector volledig biologisch. Tot het zo ver is, moet de biologische varkenshouderij zich onderscheiden van de gangbare.

Wanneer het marktaandeel van biologisch varkensvlees tot 10 a 15% zou oplopen dankzij een stijgende vraag, kan de sector zonder overheidssteun. De consument van biologisch varkensvlees is aangewezen op grote supermarkten: zij bepalen het aanbod. Een interessant ideaalbeeld was om biologisch vlees voor een meer gangbare

prijs te kunnen verkopen: de 30 miljoen die LNV jaarlijks uitgeeft aan promotieactiviteiten zou ook, in de vorm van 1 euro/kg vlees, direct naar de varkenshouders kunnen gaan.

Een ander interessant ideaalbeeld ging uit van hetzelfde principe als bij groene stroom: supermarkten laten hun klanten weten dat een deel van het vlees in het schap biologisch vlees is. De meerprijs wordt over alle producten verdeeld, zodat de consument wel bijdraagt aan een betere veehouderij, maar in het schap niet hoeft te kiezen. De consument kan de supermarkt kiezen die een groter of kleiner deel van de benodigde vleesproducten bewust inkoop.

Hoe denken de andere sectoren over welzijn en gezondheid?

In het onderzoek is niet alleen aandacht geweest voor de biologische varkenshouderij. Ook in de biologische geitenhouderij, pluimveehouderij en melkveehouderij is ondernemers gevraagd naar hun mening over dierwelzijn en -gezondheid.

Bij kippen geldt dat gezondheidsproblemen vaak blijvend zijn. Als er eenmaal iets mis is met een koppel kippen komt het nooit meer helemaal goed. Zo zijn de regelmatig terugkerende ophokplichten aanleiding voor allerlei problemen die niet meer overgaan. Daarnaast is er in de sector behoefte aan objectieve informatie over de effectiviteit van kruidenmiddelen.

In de melkveehouderij zijn weerstand van het vee en zelfredzaamheid belangrijke aandachtspunten. Bij het invullen van preventieve maatregelen en bij de aanpak van ziektes is grote behoefte aan onafhankelijke specialisten en alternatieve medicijnen. Er is behoefte aan adviseurs die zelf geen geldelijk belang hebben bij hun advies en de zaken scherp kunnen houden, met name specialisten op het gebied van homeopathie of fytotherapie.

In de geitenhouderij kun je gezondheidsproblemen maar een paar uur aanzien, vanwege het lage lichaamsgewicht van geiten. Snel ingrijpen met verantwoorde medicijnen is gewenst. De markt voor geneesmiddelen voor geiten is echter klein. De biologische geitenhouders zouden graag zien dat geneesmiddelen die niet voor geiten geregistreerd zijn, maar wel voor gebruik bij schapen- en rundvee, ook voor geiten worden vrijgegeven.

Meer informatie

- Contactpersoon
Gidi Smolders
t 0320 293 439
e gidi.smolders@wur.nl
i www.biokennis.nl

Lopend onderzoek biologisch varkensvlees

- Uitloop biologische varkens
- Biologische kraamstal
- Fokkerijk biologische opfokzeugen
- Inzicht in kosten op bedrijfsniveau
- Fytotherapie tegen *Ascaris suum*
- Alternatieve geneesmiddelen tegen *App.*
- Voeding en slacht en vleeskwaliteit
- Verteringsonderzoek biogronstoffen
- Groeps grootte vleesvarkens

Financiering en uitvoering

In Nederland vindt het meeste onderzoek voor biologische landbouw en voeding plaats in grote, voornamelijk door het ministerie van LNV gefinancierde onderzoekprogramma's. Aansturing hiervan gebeurt door Bioconnect, het kennisnet- werk voor de Biologische Landbouw en Voeding in Nederland (www.bioconnect.nl). Hoofduitvoerders van het onderzoek zijn Wageningen UR en het Louis Bolk Instituut. De resultaten vindt u op www.biokennis.nl. Vragen en/of opmerkingen over het onderzoek voor biologische landbouw en voeding kunt u mailen aan: info@biokennis.nl.

Colofon

- samenstelling en redactie
Wageningen UR
- tekst
Gidi Smolders (Wageningen UR)
- eindredactie
Communicatiewerkgroep biologische landbouw
- vormgeving
Jelle de Gruyter en Wendy Buss,
Grafisch Atelier Wageningen
- druk
Drukkerij Modern, Bennekom
- redactieadres
Wageningen UR
Herman van Keulen
Postbus 409, 6700 AK Wageningen
t 0317 486 370
e info@biokennis.nl

LOUIS BOLK
I N S T I T U U T

WAGENINGEN UR
For quality of life